

УДК.378.147

Л.В. Філіппова, викл.*Центральноукраїнський національний технічний університет***Контроль і самоконтроль у навчальній роботі студентів**

Розглядаються принципи навчання студентів методиці контролю і самоконтролю при аудиторній та самостійній роботі

контроль, самоконтроль, зворотній зв'язок, мотивація, оцінка, навички

Будь-яке керівництво – це насамперед оцінка реальної обстановки відповідно до контингенту, який навчається, і поставлених перед ним завдань. При прямому, або очному, навчанні система замкнута. Носій інформації – викладач – вводить матеріал, а слухачі сприймають його та якимось чином на нього реагують, тобто відбувається зовнішній зворотній зв'язок. Викладач, оцінюючи зміст відповіді студента, встановлює відхилення отриманої відповіді від еталона і на цій основі робить висновок про ступінь засвоєння студентом введеної інформації. При цьому викладач вирішує, яку саме інформацію потрібно розширити, підсилити або, навпаки, що в ній є зайвим, тобто на основі сигналі зворотнього зв'язку він обов'язково коректує той потік інформації, яку сам же і вводить.

Інакша справа при заочному навчанні. Викладач не має перед собою аудиторії, не отримує постійного зовнішнього зворотнього зв'язку і тому не може безпосередньо проводити коректування. Він повинен попередньо продумати можливі реакції слухачів, об'єм і шляхи додаткової інформації на той випадок, якщо засвоєння пройде не досить успішно.

Найважливішим елементом функціонування всієї системи є спосіб організації контролю. Контроль втілює три такі функції: по-перше, це найважливіший інструмент мотивації і, отже, успішності навчання; по-друге, це інструмент адаптації підсистеми, яка навчає, до підсистеми, яка навчається, або спосіб корекції на основі отримання сигналів зворотнього зв'язку; по-третє, це оцінка якості знань і в кінці кінців, оцінка рівня навченості. Як правило, таке керівництво відбувається на основі зовнішнього зворотнього зв'язку. При самонавчанні зовнішній зворотній зв'язок замінюється внутрішнім,

а – отже, для цілей корекції можуть служити тільки попередньо передбачені реакції, тобто прийоми, прийняті при програмованому навчанні. Таким чином, завдання стоїть таке: організувати керівництво, використовуючи як внутрішній, так і зовнішній зворотній зв'язок.

Спочатку треба визначити перелік і дозування матеріалу, який підлягає вивченню, потім встановити послідовність певних кроків, відповідних учбових дій студентів і, нарешті, визначити систему звітності, тобто систему контролю в будь-яких проявах: чи то опитування з боку викладача, чи відповідний програмований пристрій, РС, ключі чи контрольні питання в підручнику чи посібнику та ін. Для цього ще до початку вивчення курсу студентові необхідно отримати чіткі методичні вказівки про те, що він має зробити, в якій послідовності і яка форма звітності. Такі методичні вказівки є першим ступенем, з якого починається навчання студента. Кожна МВ складається з двох частин. В першій ставляться задачі, викладаються рекомендації з підготовки і здачі самостійного читання, контрольних робіт, чітко визначені вимоги до студентів на іспитах і заліках. Друга частина є, по суті, робочою програмою. Вона повинна мати завдання для студентів і конкретний поурочний план на весь курс вивчення мови. У вказівках слід також визначати об'єми текстового матеріалу і перелічувати рекомендовану літературу за спеціальностями. Таким чином, з допомогою цих поурочних планів відбувається керівництво навчанням студентів протягом усього курсу.

Другим ступенем у навчанні студентів є підручники і навчальні посібники. Це вже чисто внутрішній зворотній зв'язок. В них розміщена інструктивна інформація – як діяти при оволодінні матеріалом і як перевіряти успішність своїх учбових дій, тобто маємо замкнену систему – систему ключів.

В методиці розрізняють дві системи керівництва учбовою діяльністю при самостійному вивченні. Перша – це навчальні програми, які передбачають програмовані учбові дії. Вони повинні відповідати щонайменше двом принципам: 1) піддаватися жорсткій алгоритмізації і 2) мати однозначне рішення. Друга система – система зворотнього зв'язку – представляє собою не програмований контроль, роботу з ключами. Як уже було сказано, будь-яка учбова дія вимагає підтвердження правильності її виконання як для необхідної самокорекції, так і для створення додаткової мотивації; як для

виконання наступної учбової дії, так і для мотивації продовження навчання взагалі. Отже, контроль – це необхідний і заключний компонент кожної учбової дії.

Головна функція контролю – діагностична. Тільки на основі контролю ми можемо визначити ступінь навченості, виявити недоліки в засвоєнні матеріалу і визначити, як їх треба виправити.

Друга функція контролю – дисциплінуюча. Тільки при систематичному контролі той, хто навчається, привчається до регулярної роботи.

Третя функція – коректувальна, коли на основі інформації, отриманої при зовнішньому чи внутрішньому зворотньому зв'язку, студент коректує свої дії.

Для того, щоб контроль був дійсно дієвим, необхідно чітко визначити об'єкти і прийоми контролю. Природньо, що вони різняться не тільки при різних видах мовної діяльності, а й при вивчаючому чи ознайомлювальному читанні. Так, якщо показником при сформованому умінні при вивчаючому читанні є 100% розуміння закладеної в тексті інформації, то при ознайомлювальному читанні, за оцінкою методистів, для розуміння змісту достатньо розуміння 75% інформації. Іншими мають бути і часові параметри. Швидкість при ознайомлювальному читанні має бути в два-три рази більшою, ніж при вивчаючому, щоб можна було говорити про сформованість навички або про мовну компетентність того, хто навчається.

Для контролю навичок вивчаючого читання можна запропонувати такі прийоми: 1) питання до змісту тексту; 2) тестові форми контролю; 3) контрольні компоненти навчальних програм; 4) реферування; 5) вирішення задач на розмірковування, що витікають зі змісту тексту; 6) переклад.

Сполучення контролю з боку викладачів з самоконтролем студентів є однією з найважливіших дидактичних вимог до контролю. Необхідно, щоб методи контролю збуджували прагнення студентів до самоконтролю. В цьому випадку зусилля викладачів зливаються з зусиллями студента, зовнішні впливи сполучаються з внутрішнім вдосконаленням, що, природньо, веде до оптимізації контролю. Самоконтроль розглядається як вміння студентів самостійно знаходити, виправляти, попереджати помилки у власній діяльності та оцінювати свої результати на основі співставлення наявного у них

рівня знань, умінь та навичок з еталонним рівнем, що висувається вимогами навчальних програм.

Введення самоконтролю у навчальний процес вимагає, щоб оцінка, яка виставлена студентом самостійно, була адекватною оцінці викладача. Це стає можливим в тому випадку, коли критерії оцінки при самоконтролі студентів будуть відповідати критеріям оцінки викладача, тобто будуть єдиними. Завдання викладача – ознайомити студентів з єдиними критеріями оцінки знань, умінь та навичок. За Б.Г. Ананьєвим, педагогічна оцінка є фундаментом, на якому будується самоконтроль тих, хто навчається.

Для формування у студентів здатності до самоконтролю необхідно створити студенту умови для прояву самостійності; включити його в активну самооціночну діяльність; озброїти раціональними прийомами засвоєння знань, умінь та навичок; мотивувати оцінку учбової діяльності студентів з боку викладача.

При навчанні студентів самоконтролю знань необхідно сполучати різноманітні його форми – фронтальний, груповий (взаємний) та індивідуальний на трьох етапах роботи над учбовим матеріалом: 1) введення учбової інформації; 2) тренування в спілкуванні; 3) практика в спілкуванні.

Особливість навчання самоконтролю знань полягає в тому, що об'єкт керівництва, тобто студент, виступає як суб'єкт керівництва, тобто викладач. Завдання викладача – показати студентам важливість оціночних міркувань, звернути увагу студентів на якість самих знань і тільки після цього – на оцінку, яка виражає цю якість. Викладачам необхідно пам'ятати, що учбова інформація, яка самостійно контролюється студентами, повинна строго відповідати об'єму знань, умінь та навичок, який висувається програмними вимогами.

Дані досліджень показують, що в результаті цілеспрямованого навчання студентів самоконтролю знань у них виробляється вміння не тільки **чути** відповідь, а й **слухати** відповідь, тобто фіксувати позитивні й негативні моменти тієї чи іншої відповіді. Вміння самому контролювати власну роботу – один з проявів самостійності, що необхідний студентам для поглиблення і розширення знань.

Кожному викладачеві необхідно усвідомити, що сполучення фронтальної, групової та індивідуальної роботи не тільки збільшує можливість закріплення організаційних вмінь, але й створює умови для їх удосконалення в процесі широкого обговорення зі студентами

найбільш раціональних прийомів роботи, аналізу їх успіхів та невдач.

Відповідальним моментом у навчанні самоконтролю є усвідомлення мети діяльності та ознайомлення студентів зі зразками, за якими вони будуть порівнювати отримані результати і способи виконання роботи, які вони використовували. Для цього контрольні ознаки мають бути зафіксовані на плакатах, в учбових таблицях, інструкціях. В процесі навчання самоконтролю використовуються різні способи інструктування студентів перед виконанням ними завдання: словесне пояснення, письмово-графічне, показ дій. При цьому рекомендується вказати студентам, що треба перевіряти, якими засобами, за якими ознаками. Причому студенти повинні добре знати об'єкт самоконтролю при виконанні того чи іншого учбового завдання. На успішне формування самоконтролю впливає вимогливість викладача та його установка на необхідність систематичного самоконтролю. Для цього викладач регулярно дає студентам спеціальні завдання, організує на занятті відповідні ситуації, що вимагають від них проведення контрольних дій. Стимулом для оволодіння самоконтролем є систематична перевірка дій студентів з боку викладача і його оцінка.

Формування дій контролю і самоконтролю має вестись на основі специфічно організованих вправ, які, з одного боку, створюють студенту мотив для контролю і самоконтролю, а з іншого, допомагають цьому користуватись цими формами діяльності та еталонами. При виконанні вправ студентам дозволяється користуватись словниками, граматичними довідниками, учбовими текстами. Після закінчення роботи їм видаються ключі-відповіді для самоперевірки. Вправи доцільно розташовувати за принципом підвищення складності для того, щоб показати, як можна керуватися дидактичним принципом «від простого до складного». У вправи можна включати додаткові матеріали з нових джерел, що містять додаткову інформацію за темою, що вивчається. Це вносить різноманітність та пожвавлення в роботу, сприяє реалізації дидактичного принципу зацікавленості у навчанні.

Найважливішими умовами успішного формування навичок самоконтролю є: знання викладачем всіх методів та засобів навчання, а також вміння вибирати їх запасні варіанти на випадок недостатньої підготовленості студента, труднощів при виконанні того чи іншого завдання.

Результати досліджень показують, що систематичне використання самоконтролю у навчальному процесі сприяє підвищенню зацікавленості до іноземної мови, зниженню труднощів її засвоєння, підвищенню задоволеності заняттями, підвищенню успішності з іноземної мови.

Список літератури

1. Oxford R.L. Language Learning Strategies. What every teacher should know. Heine & Heine Publishers. Oxford, 1990.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. українського видання С.Ю. Ніколаєва. - К.: Ленвіт, 2003.
3. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Бакєва Г.Є., Борисенко О.А., Зуєнок І.І. та ін. – К. : Ленвіт, 2005.
4. Андрианова Л.Н., Багрова Н.Ю., Ершова Э.В. Учебник английского языка для заочных технических вузов. / Изд. 3-е. М.: 1980.
5. Андрианова Л.Н. и др. Английский язык : Программированное пособие по грамматике. / Л.: 1973. 164 с.

Одержано 18.04.19

УДК 378.147

Л.В. Філіппова, викл.

Центральноукраїнський національний технічний університет

Відбір навчального матеріалу для формування англомовної лексичної компетенції у студентів немовних ВНЗ

Розглядаються критерії і принципи відбору текстів для формування лексичної компетенції студентів немовних ВНЗ

лексична компетенція, термінологічна лексика, автентичні фахові тексти, критерії і принципи відбору

У контексті навчання іноземної мови студентів немовних ВНЗ актуальним завданням є оволодіння ними знаннями фахової терміносистеми і набуття вмінь використовувати вузькоспеціалізовану лексику для виконання навчальних професійно орієнтованих завдань,